

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 29.

11. Dezembre.

1863.

Plansórea Romaniloru Banatiani.

(incheiere din Nrulu trecut.)

2. In comitatulu Temisiului, in care la o popo-
ratione de 300,000 vinu preste 175,000 de Romani,
in comunjati mai mare parte curatu romane si langa
olalta situate, de si deci Romanii facu majoritatea
absoluta in comitatu, totusi, afara de vreo diece co-
mune, celelalte nu se bucura de intrebuintierea lim-
bei loro in afacerile comunali; si chiaru si acestea
sunt oprite in scrisu si din deregatoria prin judii
cerculari respectivi a se folosi in atingere cu dere-
gatoriele antestatatorie de limb'a loro, precumu s'a
intemplatu acést'a mai cu tote notariatele respective
comunali, si mai din próspetu s'a intemplatu acést'a
din partea judelui primariu de cercu Miletz cu nota-
riulu Zsebelului. Mai departe, ca se se reduca la
nula si in aceste pucine comune folosirea limbei ro-
mane, notarii apti de a manipulá in limb'a romana
se stramuta si se inlocuescu prin astfelu de individi,
cari nici in vorba nici in scriptura nu cunoscu limb'a
romana, dupa cumu intre alte multe casuri s'a intem-
platu acést'a decurundu cu notariulu Gruber din Li-
geth, carele de si némtiu de nationalitate, dar sciea
limb'a romana si o introdusesu in afacerile comunali,
— inlocuindu-se deci elu prin Perlies, carele nu are
cunoscinti'a limbei romane. Apoi spre inspaimenta-
rea toturoru comuneloru romane, de a-si introduce
limb'a loro de limb'a afaceriloru, si si a notariloru,
cá se nu cutedie a serie ceva din oficiu in limb'a
romana, nu se crutia midiolócele nici cele mai infri-
cosiatórie din partea judiloru cercuali; bá si pana
acolo se aluneca domni'a loro, incatu suspicionéza
si inféra pre astufeliu de comne de rebele, numai

cá se aiba pretestu de a le amenintiá si a le abate,
dela incercarea de a introduce limb'a romana in afa-
cerile sale, precumu intre altele se templa in anulu
trecutu unu ce asemenea cu comunele Belintiu si
Chisetu si cu notarii respectivi, fiendu comunitatile
aceste amenintiate cu esecutiune militare, escortându-
se cei mai alesi sateni din Belintiu la vecinulu satu
Chisetu, unde pre lenga observarea de nescari for-
malitati intimidatorie se luara la cercetare, eara an-
tistii comunali cu notariulu din Belintiu se suspendara
punendu-se pre mai multe dile persecutori comitatensi
in acést'a comuna sub pretestu de a sustiné pacea,
care nu erá turburata nici amerintiata de feliu, ear
notariulu din Chisetu stramutanduse, pentru o cul-
pa ce de feliu nu esistea, la Herniacov'a. Aceste
mesure arbitrare ale fostului jude cercualu din Re-
casu Dézsán, cari erau sprigionite din partea fostului
D. administratoriu Szabó, in urmarea repetiteloru
remonstrari din partea persecutiloru, mai la urma,
prin insusi Esc. Sa Locutiennotariulu regescu din Un-
gari'a au trebuitu se se recunósca de neadeverate si
se se nimicéscu, restituindu-se in ambele comune
starea de mai nainte.

Ce se atinge de aplicarea Romaniloru in dire-
gatoria, de si dinsii au in privinti'a acést'a in rescrip-
tulu de reincorporare unu dreptu necontestaveru datu
de insas Maiestatea Ta, totusi la o popotatiune de
175,000 romani, facia cu 95,000 de germani, cámu
30,000 serbi si 8,000 magiari, din sinulu majoritatei
absolute a Romaniloru numai 2 judi cercuali, 1 ju-
ratu si 1 asesoriu la tribunalulu orfanalu se afla
aplicati, precandu ce Serbii cu 30,000 au administra-
toriu, Vicecomite primariu, protonotariu, secretari,
judi primari, judi cercuali si jurati, ocupandu cele
8,000 de magiari si unii magiaroni tóte celelalte
multe posturi.

Catu de iutristatória este starea Romaniloru, din comitatulu Temisiului se dovedesce si de acolo, cá fiendu acumu decurendu dóue posturi de judi primari vacante, unulu la Ciacova altulu la Lipova, in cari cercuri romanii facu 40,000, eara neromanii abiá 2,000 pana la 3,000 de suflete, totusi cu despectarea acestei numeróse totalitati de Romani si cu o nescu-savera ignorare a ultissimeloru dispusetiuni mai susu citate, s'au adimplintu ele prin magiarii Miletz si Kovácsics, dintre cari nici unulu n'are cunosciinti'a limbei romane literarie, ba Kovácsics nici cá e in stare a se intielege cu poporul! Acésta stare trista cu atatu e mai apasatória, cu catu nici insusi D. administratoriu alu comitatului Nicolau Miháilovics nu scie limb'a romana, eara cei-alalti amplotiati neromani din comitatu, fora deschilnire, abiá sciu câte cevasi pucinu vorbi romanescce, a scrie inse nici sunt in stare nici ca vreu.

3. In comitatulu Carasiului, care e mai gat'a in totalitatea sa locuitu de Romani, si despre carele s'ar supne, ca se bucura in intréga mesura de bunetatile drepturiloru limbistice si nationale de la grati'a M. Tale castigate, nu numai cá in comunele cercuriloru, cari au de judi cercuali neromani, nu e intrudusa limba romana in afacerile din leintru ale comuneloru, ci in trebe criminali benevolisarile se intempla mai preste totu, chiaru ca in comitatele Temisiu si Torontalu, in limb'a magiara. Ba ce e mai multu, investigarile criminali din partea tribunalulu comitatensu, autenticarile, propunerile fiscalatulu, si apararile precumu si sentintiele totu in limb'a magiara se facu, ce totusi e contrariu apriatei prea ínalte dispusetiuni din autografulu alu 20. de datulu 20. Oct. 1860; eara in cause civile procesuale si ne-procesuali nu numai ca la rogari date de privati si advocati in limb'a romana nu se aducu sentintie in limb'a acést'a, ci nici altfelu de respunsuri nu se dau; ce pentru Romanii din Carasiu cu atatu e mai apasatoriu, cu catu dinsii in anulu 1861 s'au folositu in Comitatu intru tote afacerile juridice si administrative de limb'a loru propria romana ca de limba oficiala, si cu catu nu le este nici astadi cunoscuta caus'a si modrulu, prin care s'a casatu si delaturatu usurarea limbei romane si s'a introdusu cea magiara, care la ei de la an. 1850 cu totulu era scósa din usu.

Nici compunerea magistraturei nu corespunde nici pre departe prea gratioasei dispusetiuni din re-

scriptulu reincorporatiunei; caci d. e. la sedri'a comitatense, adica la tribnnalulu centralu alu acestui comitatu de 232,000 de locuitori mai toti romani, intre 10 asesori numai 3 sunt romani.

Maiestate! Candu Romaniloru li se facea ast-feliu de nedreptatiri prin asiá disolu guvernulu ungu-rescu constitutionalu din 1861, atunci dinsii usioru poteau se precépa aceste abusuri si violintie, cáci atunci renitinti'a organeloru publice erá indrep-tata in contr'a toturoru mesuroru si dispusetiuniloru M. Tale, cari catu de pucinu nu se potriviva cu legile de la 1848, si organele de atunci nu erau tóte deadreptulu emanate din denumiri maiestaticce. nici ca se tieneau ele respunsabile M. Tale: dar' astadi, Maiestate, candu si guvernulu unguorescu si tóte organele publice sunt curatu numai creatiuni ale M. Tale pre temeiu diplomei ear' nu alu legiloru din 1848, si candu tóte altele dispusetiuni si intentiuni ale M. Tale se implinescu fora tóta resistinti'a, numai cele ce privescu la noi si la drepturile nóstre limbistice si nationale — nicedecatu nu, — ce se scimu eugetá, cumu se ne scimu acésta esplicá, si cumu se ne mai scimu mangaiá, mai alesu candu recugetandu bine, sntemu constrinsi a constată si a recunóscce, cumca drepturile nóstre nationale si limbistice, chiaru si in an. 1861, se aflau ici cóle multu mai bine scutite si efeptuite, decatu acumu; caci atunci in unele locuri se observá óresicumulu unu feliu de ecuitate, precandu adi chiaru cancelari'a aulica ungara si locutieninti'a stralucescu prin nerespectarea defeliu a Romaniloru in gremiele loru si de alta parte emitu astfelu de ordinatiuni explicative de prea inaltulu autografu din 20. Oct. 1860 si de pree inalt'a resolutiune din 26. Iuliu 1862, prin cari facia cu comunele poterea si tendinti'a acelorlu acte maiestaticce cu totulu se nulifica, ba prin cari chiaru propriiele loru decrete si dispusetiuni mai vechi se nega si se stergu totalminte, precumu d. e. decretulu consiliului locutieninte din 8. Ianuaru 1862 si rescriptulu aulicu din 20. Decembre 1861, cari ambele recunoscce bas'a principiulu egalei indreptatiri a limbeloru si nu restringu limbele nemagiare nici prin comune nici in administratiune si pre la iurisdictioni de feliu!

Maiestate! Pana la atat'a temeritate au adusu aceste mesure ale inalteloru dicasterie unguresci ale M. Tale pre unii judi de cercu, incatu ei rademanduse pre ele, de capulu loru fabrica prea ínalte resolu-

tiuni, prin cari in numele M. Tale scoti limb'a romana curata din totu usulo publicu! Asiá d. e. judele cercului Alechei'a in comitatulu Aradului dede sub 9. Iunie a. c. unu cerculariu catra antistieile comuneloru romane, in carele din cuventu in cuventu dice urmatóriele: „Császár Ó Fensége elrendelte, hogy ezentul magyarországban a románoknak nem szabad román nyelven folyamodni, ugy a községeknek sem azabad többé román jelentést tenni hanem minden jegyzőkönyveket is magyar nyelven vezetni etc.“ adica: Inaltimea sa imperatulu a ordinatu, ca de acú inainte Romaniloru din Ungari'a se nu le mai fia iertatu a petitiuná in limb'a romana, asemenea nici comunitatiloru se nu le mai fia iertatu a fáce reporturi in limb'a loro, ci si chiaru protocoétele loro se le porte in limb'a magiara!!

Totu in aseminea pusetiune trista ne aflamu in comitatele Banatului si in privint'a aplicarei individiloru de nationalitate romana in diregatorie; caci precandu pre la a. 1861 se aflá in comitatulu Temisiórei vicecomite, judi primari si cercuali romani, eara comitatulu Carasiu avea comite supremu si mai tardiu administratoriu indobitati romani, cari cunoseau pre depllu limb'a, literatur'a si datinele nationale romane, acumu in comitatulu Temisiului sta precumu amu atinsu mai susu, eara in Carasiu, cu tóte ca romanii audiendu de eventual'a stramutare a administratoriului Serbu s'au adresatu prin o prea umilita rogare catra M. Ta, si pre temeulu decretului reincorporatoriu s'au rogátu, ca grati'a M. Tale se le denumésca de capu alu comitatului unu romanu cunoscutu de acest'a, eara M. Ta la acésta prea umilita rogare Te ai induratu ai asecura, ca dorint'a loro nu va remané nerespectata, cu dorere trebuie se murturisimu, cá singura acea inpregiurare, ca noundenimitulu administratoriu din Carasiu D. Stefanu Ambrusi nu se tiene de nici un'a din religionile Romaniloru, de poporulu comunu nu se privesce, si nefiendu dinsulu pana aice nimenui ca romanu cunoscutu, nice se póte privi de Romanu; eara acea inpregiurare ca limb'a romana nu o posiede de feliu, nu numai cá i-face neposivera atingerea cu poporulu, prin ce precumu oficiulu suferé scadiemente, asiá si insusi poporulu se lipsesce de ajutorint'a si mangaiarea ce o cauta la siefulu comitatului ca la direptulu representante alu persoanei M. Tale in comitatu, ba inca precumu poporulu asiá si intielegint'a e in-

strainata de dincó, neesistendo intre dincii nici unu feliu de legatura reale si naturale de alipire si amore, si fiendu Romanii preste totu constrinsi a privi in acést'a denumire o nóua eclatante proba a despretiurei si eluderei drepturiloru loro nationali! —

Prea Gratiósa Maiestate! Nici catu mai bine se afla scutita caus'a limbei si nationalitei nóstre, precumu si interesele poporatiunei nostre preste totu in orasiulu si magistratulu Temesiórei, de care se tienu 5,000 de Romani — nu proletari ci totu civi cu posesiuni. Acesti numerosi Romani, Maiestate, la magistratulu si judeciulu orasiului nu sunt reprezentati decatú prin unu unicu individu, adica prin capitánulu civícu Petru Cermen'a, precandu poporatiunea serbéscá d'abiá de vreo 800 de suflete e reprezentata mai multu ca indiecitu, avendu ea din sinulu seu pre consululu civicu, mai multi senatori si alti demnitari orasianesci; ba chiaru si pucinii locuitori greci din acestu orasiu sunt mai bine decatú noi numerosii Romani reprezentati, avendu ei doi senatori si alti amployati in magistratu, pre carii insa contrarii nostri cu tari'a aru vre se-i boteze de Romani incontr'a sentiului si voiei loro, numai pentru ca se ne mistifice dreptulu si interesulu nostru. Romanii Temisiorani inca la restaurarea magistratului in annu 1861 au protestatu solemnelu incontr'a nedreptatiriloru, ce li s'au facutu in acést'a privintia, prevediendu ei, ca precumpanitóri'a acést'a magistratura de elemente dusimanóse nu va lipsi a le persecutá limb'a si nationalitatea si a le casioná miie de fatalitati in viét'i'a publica! Protestulu loro inse nu a avutu nice unu efeptu, dar' cu atatu mai multu s'au inplinitu din partea magistratului tote temerile loro; pentru ca nu numai limb'a romana nu se suferé la magistratulu de feliu, dar' inclitulu acestu magistratu delocu in an. 1861 a inceputu persecutare formale incontr'a Romaniloru, despoliandu-i mai antaniu prin unu decisiu alu seu de scóla de langa baseric'a Santului Georgiu, pre carea ei o avea inca de la annulu 1851, intemeiata cu santiunea si din mandatulu inaltolui guvernulu alu M. Tale, si care scóla se cercetá de mai multu ca 100 de copiasu romani. Acésta ne-susavera despoiare a Romaniloru de scóla sa o decretase magistratulu orasiului, celu neamicu elementului nostru, i n favorea catoru-va pucine fetit'e serbesci, pentru cari voiá a redicá o scóla separata pre cont'a numérosei tenerimi scolastice romane, si numai

o prea înalta rezoluțiune maiestatică, emanată la plansórea Romaniloru, a fostu în stare a restitui pre Romani în dreptulu loru.

În asemenea chipu persecuta magistratulu orașului Temesiórei pre Romanii cei 1,600 la numeru, ce se tienu de beserica santului Georgiu din suburbiulu Fabrica, din care beserica acestu magistratu, întovaresitu cu episcopulu și consistoriulu serbescu din locu, cu tóte și cele mai violinti mediulóce se nesuesce, în folosulu eschisivu alu unei minoritati de numai 400 de Serbi ce se tienu de acésta beserica, a eschide cu totul pre Romani, scotiendu-le mai antaniu limb'a și flámur'a tenerimei scolastice dintr' îns'a. Ba pana acolo a mersu consululu civicu alu orașului Bugarszki, carele e serbu esaltatu, încatu în diua de Pasci a anului curinte, pentru ca Romanii, sierbindu-se de dreptulu loru celu aveau chiaru și prin consistoriu recunoscutu, au cutediatu a canta în beserica s'a pre diumetate romanesce, sub tempulu prandiului a datu se prindia și se închida prin panduri pre patru romani și civi de frunte, numai spre a-i batjocuri și intimidá, fiindu ca a dóu'a di ia dimisu fora ai fi și ascultatn. Dar' înc'a și mai cumplitu s'a portatu mai tardiu magistratulu și județiulu orașului însusi, carele totu pentru asemenea fapta a Romaniloru, pentru ca adica dinsii în serbatóri'a santului Georgiu au cutediatu eara-si se cante pro diumetate romanesce, a decretatu prinderea și închiderea aloru 12 Romani de frunte, între cari unii și civi alegatori, și i-a tradatu județiului martialu, acusandu-i de turburatori de relegiune, care crima înse județiulu militariu neafandu-o în fapt'a acusatiloru romani de feliu constata, de locu ia dimisu liberi.

Socotimu Maiestate, ca aceste date ajungu spre a documenta, ca magistratulu Temesiórei este preocupatu infricosiatu încotr'a Romaniloru, și déca nu va fi elu curendu reformatu și din destulu moderatu prin unu numeru competente de romani buni, derepti și energici, prin apucaturele sale arbitrare póte se casione nu numai Romaniloru, ci și însusi guvernului cele mai fatali neplaceri și daune.

Prea Gratiósa Maiestate! Chiaru precumu ne e de persecutata și nedreptatita limb'a și natiunalitatea și brav'a întielegintia în sferele oficiali ale vieții publice pretutindeni, chiaru în asemenea mesura ni se periclita esistenți'a și ni se amenintia venitoriulu prin anarchi'a cea infricosiata, carea de la an. 1861

încóce graséza în scólele nóstre poporali, decandu adica acele prin o combinatiune rafinata a contrariiloru nostri devenira mai antaniu sub arbitari'a influintia a deregulatorieloru politice, ear apoi prin intimatulu consiliului regeseu locutieninte din 15. Ianuariu 1862 sub directiunea clerului și ierarhiei serbesci, o directiune desvoltarei și prosperarei nóstre natiunali — dintru 'nceputu din principiu cu totul contraria!

Maiestate! Mosiulu M. Tale de gloriósa memoria imperatulu Franciscu I, convingundu-se despectralos'a stare a scóleloru poporali de confesiunea ortodoxa din Ungari'a sub directiunea ierarhiei gr. or., în anulu 1812 a organizatu și a introdusu anumite autoritati civile pentru scóle, custatórie dintru unu inspeptoriu supremu și din 6 directori distripnali; acésta sistema a sustatu pana la 1849, ear de atunci se introdusesera prin guvernulu M. Tale regescile consiliariate scolari, cari pana la desfientierea loru în urm'a prea înaltei diplome din 20 Oct. 1860 functionara cu unu resultatu forte salutaru încatu totu ce se mai afla astadi ici cóle bonu și îmbucútoriu prin scólele nóstre populari sunt numai inea urmele remase de activitatea acelei preagratiose institutiuni a M. Tale. — Minunatu lucru, Maiestate și în acésta privintia, ca precandu dupa emanarea prea înaltei diplome din 20. Oct. 1860 auctoritatile publice și dicasteriele asiediate de M. Ta se întrecan a restitui tóte, cate se tineau de interesulu magiarismului, la stare din anulu 1848, — totu atunci institutiunile scóleloru nóstre populari numai le-au derimatu, fora îns'a ca se le fia și restituitu încai în starea loru de pana la 1848, — o împregiurare, din carea nu potemu se conchidemu, decât eara-si la o nepasare principale de noi și interesele nóstre vitali!

De atunci, Maiestate, decandu consiliulu r. locutieninte din Bud'a i-a placutu a supune scólele și instructiunea nóstra poporala directiunii și supraveghierei clerului, scólele și instructiunea nóstra populara alérge cu pasi rapedi spre totala decadintia!

Maiestate! E de comunu cunoscutu lucru. ca mai marii besericei nóstre ortodoxe în Banatu precumu și organele loru consultative și administrative sunt partea mai mare de natiunalitate serbéscă și spre tóta întemplantia influintiei serbesci chiaru de dupa sistem'a și regulamintele custatórie supus, eare interesulu și natiunale și basericescu și personale

alo mai marilor besericei serbesci dintru 'nceput a fost, si pana azi e, in contr'a desvoltarei romanismului indreptatu. Mesurile clerului serbescu facia cu scólele si investiatorii nostri populari au scandalisatu totu poporul nostru si au scarbitu aduncu sufletele intregii intielegintie romane! Acestu cleru a inceputu pre facia o lupta nemicitória in contr'a perfeptionarei limbei si literaturei nóstre; a scosu literele nóstre cele romane cu viorintia de prin scóle si a introdusu cele slavice; a maltraptatu si vechiatu pre investiatori, numai ca se-i constringa a parasi metodu celu bunu ce-lu introdusera in tempulu asiá numitului absolutismu gub. M. Tale; ba a suspendatu si stramutatu pre multi la stationi mai rele, numai pentru cá cutediasera ei a se folosi de cuvinte si litere romane in loculu celor slave!

Maiestate! Nu voimu se ti amarimu anim'a parintésca cu insirarea aice de multele casuri concrete scandalóse, ci ne marginimu, incatu pentru necompatibilitatea oficiului de direptione scolare la noi cu clerulu si preste totu cu ierarchi'a serbésca, a provocá la reportulu fostului consiliariatu romanu de scóle din Banatulu Temisianu din 29. Oct. 1859, substernutu din oficiu fostului atunci c. r. Ministeriu de cultu, unde a si aflatu deplina respectare; ear incatu pentru fapticele patimiri ale scóleloru nóstre sub direptionea clerului serbescu ne provocamu cu umilintia la representatiunea oficiala, facuta in acésta privintia sub 26. Septembre 1862 din partea fostuliulu atunci administratoriu alu Carasiului catra consiliu locutieninte din Bud'a, carea inse pana acumu — precatu scimu noi — n'a avutu nici unu resultatu.

Nu mai pucine si mai mice sunt persecutiunile si suferintiele nóstre prin beserice din partea episcopiloru serbesci si a organeloru lor. Amu atinsu mai susu cu tóta umilinti'a intemplantia din beseric'a Stului Georgiu din snburbiulu „Fabricu“ alu Temisiórei; avemu numai a adauge, ca in urma acelei episcopulu serbescu alu Temisiórei si cu consistoriulu seu a decretatu totala eschidere a Romaniloru din acea beserica, dintru ai carei credintiosi fii ei facu patru parti din cinci. Totu asemenea sórte ajunsu acumu de curendu si pre Romanii din opidulu Ciacov'a, unde de si Romanii facu asemenea patru parti din cinci ai poporatiunei ortodocse totusiu limb'a lor se afla in periculu de a fi cu totulu scósa din

beseric'a lor, — si tóte aceste in favorea unei ne-insemnate, dar' decatra ordinariate precumu si decatra auctoritatile politice cu tóta puterea protegiate minoritati serbesci!

Maiestate! Din tóte aceste multe si feliurite nedreptatiri si apesari nationali noi Romanii din Banatu nu potemu, decatu de nou se ne convingemu ca barbatii de statu magiari, pre cari grati'a M. Tale ia chiamatu a governa tiér'a unгурésca, ori-catu se fia ei altmintrea de intiepleti si loiali, pentru recunóscerea si respectarea drepturiloru si intereseloru nóstre nationali si limbistice, si preste totu pentru promovarea desvoltarei si prosperitatei nóstre nice au anima nici precepere, ba nici mecaru cuvenitulu respectu de prea inaltele ordinatiuni emanate in acésta privintia.

Prea Gratiósa Maiestate! Poporulu de nationalitate romana din Banatu, adica din cele trei comitate Temisiu, Torontalu si Carasiu, formandu elu facia cu tóte cele alalte poporatiuni absolut'a majoritate in acestu tienutu, si posiediendu elu pretotindeni, anume si in Torontalu si Temisiu, avere nemisicatória destulu de frumósa, nu numai da din aceste parti celu mai mare contingentu de recruti armatei M. Tale, dar' si la lucrarile si sarcinele publice si la contributiune elu concurge cu o parte fórte insemnata, spre tota intemplantia multu mai insemnata decatu cei vreo 50,000 de magiari si vreo 150,000 de serbi din comitatele Torontalu si Temisiu; afara de acest'a, Maiestate, poporulu romanu din Banatu in credintia si alipire catra prea inaltulu tronu alu Austriei si in sacrificiele aduse pentru patri'a si dinasti'a comuna inca nu s'a lasatu a fi intrecutu prin nici un'a alt'a natiune coloccitória vreodata: cu tóte acestea, Maiestate, elu, poporulu romanu, in aceste parti, in patri'a sa strabuna, pentru carea fii lui de miie de ori si-au versatu sangele, e in tóta privinti'a celu mai asupritu si negrigitu; elu — prin nescari minoritati (cumu se vede) anume conspirate in contr'a desvoltarei si prosperarei lui — e apesatu si persecutatu in scól'a si beseric'a sa; elu e nedreptatitu si ignoratu in oficie si pre la dicasterie de susu pana diosu — cá nici unu altu poporu in marea Austria; limb'a si nationalitatea lui se despóia prin organele M. Tale pre facia de tóta viéti'a si valoarea publica, in contr'a tuturoru chiaru, respicatu, seriosu, si serbatoresce pronunciateloru intentiuni si dispusetiuni ale M. Tale;

fii lui cei onesti, loiali si binecalificati se postpunu regulata si se umilescu nespusu prin redicarea re-negatiloru !!

Dar', Maiestate, aceste multiplíce nedreptatiri si inopilari nationali nice cá sunt inea tóte asopririle poporului romanu, ci elu de la ur'a si patim'a natiunale a contrariloru sei mai are o multime de suferintie chiaru si in cauzele sale de dreptu privatu, ale caroru specialisare inse aice nu aflamu cu cale si de lipsa a-o intreprende, unde ea custa odata, nu se marginesce si nu se póte margini asi versá foculu patimei sale numai asupra limbei si nationalitateri si bisericeii si scólei poporului dusimanitu, ci — precumu persecuta ea pre fiii cei multi ai poporului in sferele vietiei publice, chiaru asiá nu crutia ea pre fiii de rondu ai poporului — ori unde are ocaziune a se intalni ea cu ei!

Maiestate! Déca noi pentru tóte mai susu adusele apesari si nedreptatiri nu anectaramu aici in tipu de documente acte oficióse formali, caus'a e, caei, facundu-se acele tóte pre facia si fiendu ele chiaru si de dupa fóiele publice cu totulu notorie, amu aflatu ori-ce mai departe documentare cu totulu de prisosu; cu tóte aceste la unu casu de lipsa suntemu parati prin intieleginti'a nóstra si in separatu a le documentá —

Deci, Maiestate, in astfelu de inpregiurari triste, de desperatu triste, — intr' adeveru ne sta mintea pre locu, candu e cá se ne formulamu cererea si se atingemu modalitatea, prin carea ni saru poté vindeca radicalminte atate plage doreróse; pentru ca, Maiestate, cunoscutu ne este, ca cercetarea si delatorarea acestoru plage ale nóstre — dopa ordine — ar fi se se faca prin midilucirea chiaru a celoru organe, pre cari noi dupa esperienti'a nóstra cauta se le tienemu de autóriele acelor'a, si asiadara cu totulu de neplecate si necalificate spre efaptuarea unei adeverate vindecari.

Dereptu aceea, Maiestate, noi cu genunchii plecati Te rogamu, cá cercetandu si constatandu prin organe precatu se póte de desinteresate si nepartiali adevverulu si realitatea plansoriloru nóstre, se Te induri prea gratiosu M. Ta deadreptulu a demandá:

1. cá dreptulu limbei nóstre, amesuratu principiului de egale indreptatire si respicateloru prea inalte resolutiuni emanate in acésta privintia, neciuntatu si nemistificatu se se realizeze si observeze cu

tóta strictéti'a prin tóte organele respeptive; eara mistificatorii si temerarii ciuntatori ai acestui dreptu se se traga la respundere si se se pédepsésca esem. plarminte, satisfacundu-se prea inaltei parole pronunciate in pasagiulu finalu alu prea iualtolui autografu alu 20. din 20. Oct. 1860.

2. Ca spre representarea si aperarea intereselor de totu felulu ale numerósei si prea fidelei poporatiuni romane, — amesuratu eternei dreptati si principiului pronunciatu in prea inalt'a diploma din 20. Oct. 1860 despre capacitatea totororu supusiloru M. Tale de officie publice fora privire la nasceru si conditione, si in conformitate cu prea inalt'a instructiune data cátra guvernulu ungurescu la ocaziunea incorporarei Banatului cu Ungari'a, — se se aplice romani apti, adica romani notori despre loialitatea loru, despre zelulu loru nationalu, despre soliditatea loru morale si despre capacitatea loru oficiale si intelectuale, atatu la inalta cancelaria unguraulica (unde pana acumu nice unulu nu se afla aplicatu, de la care nedumerita inpregiurare noi si deducemu mai cu séma tóte relele si nedreptatirile ce ni se templa) precumu si la inaltulu consiliu din Bud'a si la tabl'a regia, si la resp. tribunale districtuali si cambiali — adica atatu ca consiliari si referinti cu votu decisivu, catu si ca secretari concepisti s. a. in numeru amesuratu numerului si insemnetatei poporului romanu din Ungari'a si Banatu.

3. Ca amesuratu totu principiului dreptatei naturalu si prea inaltei ordinatiuni respicate in resolutiunea din 27. Decembre 1860, in carea se cuprinde precise, ca in partile locuite indesatu de romani se se aplice de deregatóri publici numai i romani calificati, in fine amesuratu si interesului de statu si imperativei necesitati — se se aplice romani in numeru convenitu prin tóte partile indesatu locuite de romani; anume:

a) in cercurile Modosiu, Banlocu, si Banatu Comlosiu din comitatulu Torontalului unde poporatiunea romana, de si prevalesce, nunumai ca n'are diregatori de nationalitatea sa, dar' deregatorii actuali nicei ca sciú vorbi romanesce, prin urmare nice ca se potu intielege cu poporulu romanu;

b) in capulu comitatului Temisia, fiendu acestu comitatu mai cu séma de romani locuitu, si administratoriulu presinte alu comitatului, carele e serbu si nu seie romanesce, nepotendu prelunga cea

mai buna voia a sa a raspunde dupa cuviintia chiamarei sale; — asemenea in centrul comitatului Temisiu, la administratiune si judeciu, unde — de si romanii facu majoritatea poporatiunei comitatului, pana acum mai nici unu unicu individuu romanu nu se afla aplicatu; in fine prin tóte cercurile comitatului, in cari tóta poporatiunea romana multu pucinu prevaléza, fora inse ca se fia pana acum macaru numai intru cat'va respeptata pre la oficiele de cercu;

c) in magistratulu liberei regie cetati Temisióra, restaurandu-se acestu magistratu cu totulu pre nedreptate organisatu de nou, si respeptandu-se pre acésta dreptele pretinsiuni ale numerósei poporatiuni romane de acolo dupa cuviintia;

d) in comitatulu Carasiului, carele mai totu e locuitu numai de Romani, si totusi mai vertosu in judeciulu centrale si prin cercuri cu multu mai pucini amploiatu romani are, decatu ce dupa dreptu, necesitate si prea inaltele dispusetiuni s'ar cuveni. —

Maiestate! Candu e vorb'a de aplicarea Romanilor prin deregatorie, mai vertosu in posturi mai inalte, — nu potemu a nu obserbá cu tóta umilintia, cá contrarii prosperitatei nóstre nationale si intereselor nóstre vitali, chiaru si acei ce se afla in sferele si pusetiunile mai inalte, de comunu s'au deghatu a ne refusá dreptele nóstre pretinsiuni in acésta privintia sub pretextulu, cumca n'avemu destui si destulu de calificati barbati pentru atari posturi; — deci, **Maiestate,** asecurandu-Te noi cu tóta reverintia cea mai adunca, cumca natiunea nóstra si pre la noi, ca in Transilvani'a si pre aiurea, are barbati destui in tóta privintia chiaru si pentru posturi mai inalte deplinu calificati; inse fiendu noi din experientia convinsi, cá judecata asupr'a barbatilor nostri nazionali de comunu se influentiéza de patima nationala spre cea mai mare dauna a noastra, si precumu credemu noi, si a tronului: cutediamu a Te roga — in interesulu dreptatei si alu adeverului si alu prea inaltulu tronuu alu M. Tale si alu nationalitatei nóstre cei patimitórie — cu genunchii plecati, ca M. Ta candu se lucra despre aplicarea barbatilor din sinulu nostru se nu Te multiamesci cu voturile si propusetiunile acelor organe, cari deandu sunt nu ni-au fostu favoritórie, ci se ai parintésca gratia a mai ascultá si alte organe de statu, dupa pusetiunea si compunerea lor desinteresate; eara mai cu séma se ai prea inalt'a indurare de a ascultá in atari casuri si pre illustrii si renumitii nostri con-

ducatori principali, precumu anumitu pre prea santiti nostri episcopi Dr. Dobr'a din Lugosiu si Procopiu Ivacicovicu din Aradu si pre fostulu consiliariu strordinariu imperiale Andrea de Mocioni domnulu de Feni, cari barbati totdeun'a s'an destinsu prin cele mai stralucite virtuti si politice si patriotice si nationali, si alu caroru de comunu cunoscutu caracteru e inaltiatu preste tota patima si partialitatea.

In fine, **Maiestate,** incatu pentru cumplitele nedreptatiri si persecutiuni, ce ni se facu prin beserice si preste totu din partea ordinariatelor serbesci, ne rogamu cu genunchi plecati:

4. ca spre incetarea acestor'a — se aibi M. Ta parintésca indurare, de a decide catu mai curendu si mai favoraveru caus'a restaurandei nóstre metropolie ortodoxe, pre carea incredintii nostri cu episcopii nostri in frunte inca anu in lun'a lui Marte au incredintiatu prea gratióseloru mani ale M. Tale; — eara incatu pentru anarchia ce demnesce pretotindenea in scótele nóstre poporali, se Te induri prea gratiosu M. Ta a dispune catu mai curendu.

5. Ca scótele nóstre populari numai decatu se se scótia de sub administratiunea clerului, si se se supuna la o administratiune si directiune romana nationale civile, carea se se organizeze amesuratu cerintiei tempului si cu ascultarea celoru mai de frunte capacitati nationale ale nóstre — seau pre bazea normelor, ce custau pana la anulu 1849, seau a celoru ce se introdusesera de atunci incóce si custara cu prea inbucuratoriu resultatu pana la anulu 1861.

Remanendu cu tóta plecatiunea cea mai profunda si mai omagiale scl.

(Provedinta cu nenumerate subserieri de posiesori mari si mici, preoti si invetiatori, antisti comunali, advocati, notari, cetatiani, negotiatori, tierani s. a. din comitatele Banatiane Temisiu, Torontalu si Carasiu susternuta M. Sale in 25. Iunie 1863 si cu prenalta semnatura derivata la Cancelari'a ungara aulica.)

UNIVERSITATE DE IASI.

PROGRAMUL CURSURILORU PE ANULU SCOLASTICU 1863 - 1864.

Facultatea juridica.

Anulu I. Dreptulu naturalu si dreptulu gintiloru Prof. D. Dr. S. Barnuti. Dreptulu si procedur'a penala D. Dr. O. Teodori. Dreptulu romanu (Istoria si Institutele) D. Dr. P. Suciu.

Anulu II. Dreptulu comercialu — Procedur'a civila — Dreptulu civilu romanu d. Lic. G. Marzescu. — Dreptulu romanu (Pandectele) D, Dr. P. Suci.

Anulu III. Dreptulu publicu si constitutionalu D. Dr. S. Barnutiu. — Dreptulu civilu romanu D. Lic. G. Marzescu. Economi'a politica. —

Facultatea filosofica.

Sectionea sciintieloru literarie.

Anulu I. Istori'a d. N. Ionescu. Literatur'a (Cronicele romane si in speciala a lui Ureche si M. Costin.) d. Lic. V. Alesandrescu. Filosofii'a (Psihologi'a cu aplicari la Pedagogia si cu privire perpetua la Logica, Metafisica si Estetica.) D. Dr. T. L. Maiorescu.

Anulu II. Istori'a d. N. Ionescu. Filosofii'a (Metafisica lui Cant. introducere istorica. Critica ratiunei pure.) D. Dr. T. L. Maiorescu. Literatur'a (Epoepa latina.) D. Lic. V. Alesandrescu.

Sectionea sciintieloru esacte.

Analisa superiora. Calcululu differentialu si integralu D. Lic. N. Colianu. Fisic'a. D. St. Micle. Geometri'a descriptiva D. St. Emilianu. Chimi'a D. St. Micle. Trigonometri'a sferica D. I. Popu. Sciintiele naturale. —

Facultatea teologica.

Istori'a Bisericeasca Par. Episc. VI. Suhopanu, Archeologia biblica. — *)

CONSILIULU ACADEMICU.

T. L. Maiorescu, S. Barnutiu, V. Alesandru, P. Sucin, St. Micle, I. Popu, G. Marzescu, O. Teodori, St. Emilianu, N. Colianu. —

Fantasia si realitate.

Copilulu.

Mari destinuri gloriose,
Dile splendide voióse
Are tier'a mea;
Astu-felu susu colo prin stele
Cu dulci litere-aurele
Scrisa este ea.

Las' strainii s'o 'mpilésca,
Las' fiastrii s'o 'mbrancésca,
Faca ei ce voru, —

Ea 'naltia-va cu marire,
Ei plecá-voru cu-umilire
Capetele loru.

*) Locurile góle se voru suplni princ oncurse la 1. Ianuaru 1864.

Precumu bradulu susu in munte
Prin stanci sterpe si carunte
Cresce mai pomposu :

Astu-felu pintre apasare
Uno poporu devine tare,
Solidu, vigorosu.

Las' romane-orice 'ngrigire
Pentru-a tierii fericire,
Venitorulu teu;

A ta viétia triumfala,
A ta mare 'nalta fala
Scrisa este dienu.

Las' la dilele topite,
Dile'n nópte invelite ...
Numai cugetá;

Jóca si banchetuesce ...
Cerulu tóte le 'mplinesce
Spre marirea ta.

Betranulu.

Tóte, tóte mei copile
Isi au scrise ale loru dile
Colo susu in ceru;
Ah! dar' pré-'ntieptulu nume
A datu omului in lume
O sórte de feru;

Si cumu elu o fauresce
Sórtea astu-feliu-lu servesce
Pana la momentu
Si cumu fierulu la ho-dina
Se consuma in rugina,
Se 'ntórce 'n pamentu:

Astu-felu sórtea rtiginesce,
Viétia trista se topesce
Dusa 'n molituni
Nomai o miscare via,
Consciintia, barbatia,
Naltia pe natiuni.

Déca voru romanii 'n lume
Dile lungi si-unu mare nume,
Créda ei in ei,
Ér' nu 'n visuri trectátore,
Dulci sperantie 'nsielátore,
Magice idei.

Verse ei sudori siróie,
Lucre pana candu se 'ndóie
In caminulu loru:
Si-atunci crede mei copile
Voru avé ei nalte dile,
Mare viitoriu.

Ar. Densusianu.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipograf'a lui
Ioanne Gótt.

